

УДК 342.78/76

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/241-242

Микита КИШКАНЬ

курсант ННІ
права та інноваційної освіти

Олександр БОНДАР

доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАГАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Статтею 21 Конституції України визначено одну з основних гарантій для людини в сучасному українському суспільстві, що закріплює імперативний припис про те, що «права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [1]. Водночас Конституційний суд України, надаючи тлумачення статті 21 Конституції України, вказує на можливе «обмеження реалізації конституційних прав і свобод, яке не може бути свавільним та несправедливим та може бути встановлене виключно Конституцією України та законами, що повинні відповідати правомірній меті та бути домірними» [2]. З огляду на це правове тлумачення постає питання щодо визначення правомірності обмежень конституційних прав в державі та практичної реалізації обмежень.

На сьогодні в більшості країн світу непорушність конституційних прав людини залежить від правового режиму, введеного в державі.

Правомірне обмеження прав та свобод людини у порівнянні з «свавільними діями органів публічної влади» в своїй науковій роботі виокремлює С. Кузьніченко О., поділивши обмеження на категорії, першою з яких є особливі умови діяльності держави (надзвичайний стан, військовий стан), друга категорія стосується деяких обмежень прав людини, що передбачені низкою обставин (в інтересах національної або громадської безпеки) [3, с. 34].

На законодавчому рівні дані обмеження визначені ст. 64 Конституції України, відповідно до якої допускається обмеження конституційних прав та свобод «лише в випадках, передбачених Конституцією України, а саме: в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [1]. Крім того, передбачений перелік прав та свобод, які не можуть бути обмеженими навіть у разі введення воєнного чи надзвичайного стану.

Варто звернути увагу на тлумачення Конституційного Суду України в частині домірного обмеження, яке передбачає застосування принципу пропорційності, що передбачає відповідність ступеня обмеження прав суспільної значущості цілям обмеження або значущості прав, що захищаються. Саме тому, на нашу думку, в основі застосування обмежень прав повинен бути принцип пропорційності, оскільки спотворення сутності права, що обмежується, може статися через порушення принципу пропорційності, що визначає межі таких обмежень. На сьогодні в умовах воєнного стану в Україні можна говорити про деякі допустимі обмеження прав і свобод, але не про їх ліквідацію, тому що зміна змісту прав людини не має стосуватися їхньої сутності.

Наприклад, право на волю і особисту недоторканність означає заборону насильницького обмеження волі людини, тобто можливості робити будь-які неправопорядкові вчинки. Однак в Україні було запроваджено низку нормативно-правових актів, що обмежують дане конституційне право громадянина, таких як: Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Указ Президента України «Про загальну мобілізацію» № 69/2022, Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» 1550-III. На прикладі даних нормативно-правових актів можна визначити, що держава має право встановлювати легітимні умови обмеження волі та особистої недоторканності людини в умовах воєнного стану.

Вищевикладене дозволяє дійти висновку, що наразі основна увага законодавця спрямована не на сферу захисту конституційних прав і свобод громадян, а на сферу їх допустимого обмеження.

Вважаємо, що обмеження прав людини має базуватися на законі. Важливо відзначити, що просто наявність тексту нормативно-правового акта автоматично не означає сприйняття обмеження як такого, яке здійснюється «відповідно до закону» в умовах сьогодення. З практики Європейського суду з прав людини випливає, що ця вимога ставить певні послідовні критерії для забезпечення правомірності самого закону: «по-перше, закон повинен мати конкретне законодавче підґрунтя; по-друге, він має бути якісним, доступним для відповідної особи, яка також повинна передбачати його можливі наслідки для себе, і відповідати принципу верховенства права» [4].

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. 3.11. Принцип невідчужуваності і непорушності прав і свобод людини. *Конституційний Суд України*. URL : <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/311>.
3. Кузніченко С. О. Концепт обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський юридичний журнал*. 2022. № 1–2. С. 32–36. URL : <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.6>.
4. Case of Oleksandr Volkov v. Ukraine (Application no. 21722/11). *European Court of Human Rights*. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115871>.

УДК 342.7:347.965
DOI: 10.31733/15-03-2024/1/242-243

Максим ЛЕВЧЕНКО

здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Марина ВОЙТЮК

викладач кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

При підготовці тез цієї доповіді було визначено за мету окреслити недоліки законодавчого врегулювання права на професійну правничу допомогу. Таке право закріплено в Основному законі Української держави (ст. 59) [1] і є особливим правом, що забезпечує кожній людині відповідні можливості в реалізації свого правового статусу у правовому процесі.

Для визначення системи правової допомоги, а також законодавчого регулювання конституційного права на правову допомогу лише змісту ст. 59 Конституції України недостатньо. При вивченні даного питання нами встановлено, що базового закону, яким би врегулював дану сферу суспільних відносин та визначав би поняття правової допомоги, її види та форми, немає. Проте основні положення, що регулюють відносини з надання громадянам професійної правової допомоги, містяться в багатьох різноманітних актах чинного законодавства; а це створює умови для численних колізій і обумовлює необхідність внесення до них суттєвих змін.

Право на професійну правничу допомогу є важливим інструментом захисту прав, свобод і законних інтересів особи в різних сферах суспільного життя. Зокрема, якщо вести мову про сферу процесуальних правовідносин, то слід наголосити, що «правова допомога» забезпечується в кримінальному й адміністративному, цивільному і господарському процесах.

Дослідниця О. Мартовицька визначає право на професійну правничу допомогу як «конституційно гарантоване право, яке водночас є гарантією дотримання інших прав людини» [2, с. 88]. Проте науковиця вважає: «не дивлячись на доцільність необхідності належного врегулювання питання забезпечення права на професійну правничу допомогу, зокрема в кримінальному провадженні на законодавчому рівні, доводиться констатувати, що